

Identifying the factors affecting the moral development of elementary school students in Tehran from the perspective of experts in order to provide an appropriate model

Zahra Amini: PhD student in Educational Management, Roudehen Branch, Islamic Azad University, Roudehen, Iran.

Fariba Hanifi*: Faculty members, Department of Educational Management, Roudehen Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Mohammad Naghi Iman: faculty members, Department of Educational Management, Roudehen Branch, Islamic Azad University, Roudehen, Iran.

Abstract: The aim of this article was to identify the factors affecting the moral development of elementary school students in Tehran from the perspective of experts in order to provide a suitable model. The research method in terms of developmental purpose and in terms of data type is part of a series of consecutive exploratory research, which is both qualitative and quantitative, which was done by the foundation data method, and in terms of method, it is a descriptive survey. The statistical population in the qualitative section includes a number of specialists and in the quantitative section includes all male and female primary school teachers in the 19 districts of Tehran who were employed in the academic year 2019-20, the number of whom was 23,593. In the qualitative section, 12 people were selected by snowball targeted method and in the quantitative section, 377 people were selected by cluster and random method. The results showed; In the developed model, out of 88 indicators, 6 main dimensions and 20 sub-components can be identified, which are: living environment and upbringing (role of family environment in moral development, role of educational environment in moral development), use of moral arguments (Cognitive arguments, emotional arguments) Supportive environment including (family and educators have scientific knowledge, use of incentives) Psychological, social and educational harms including (harms caused by personality and psychological characteristics, harms caused by improper use From the media) creating knowledge includes (responsibility, role modeling) moral virtues include (human dignity). In addition, the developed model has a suitable structure.

Keywords: Moral development, students, living environment and upbringing, moral reasoning, moral virtues

***Corresponding author:** Faculty members, Department of Educational Management, Roudehen Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

Email: zahraamini1320@gmail.com

مقدمه

امروزه تربیت اخلاقی، به عنوان یکی از جلوه‌های متعالی تعلیم و تربیت است که هدف عمده آن رشد اخلاقی افراد و به ویژه کودکان به گونه‌ای است که آنها را افرادی نیک بار آورند و به همین جهت معلمان و والدین ناگزیر از توجه و اهتمام نسبت به آن هستند. یک نظر سنجی در آمریکا نشان داده است که ۷۱٪ والدین معتقدند آموزش ارزشهای اخلاقی مهمتر از آموزشهای دانشگاهی برای فرزندان آنهاست (کاپلان ۱۳۸۶). با وجود آنکه ارزشهای اخلاقی به طور فطری در همه انسانها وجود دارد، اما بسیاری از صاحب نظران معتقدند که کسب ارزشهای اخلاقی را نمی‌توان به خود کاوی صرف محول کرد و کودکان نمی‌توانند بدون کسب نظر بزرگترها، ارزشهای خود را بیابند. بنابراین، از وظایف خطیر والدین و مربیان آن است که روشهای موثر در تربیت اخلاقی کودکان را بشناسند و به کار بندد. حضرت امام علی (ع) در سخنان خود بهترین زمان تربیت را دوران کودکی تا جوانی می‌دانند، زیرا قلب جوان در این زمان سخت نشده، عقل او به امور دنیوی مشغول نیست و نیتی سالم و قلبی با صفا دارد (جوادی آملی ۱۳۹۱). در واقع خانواده، بنیاد بسیاری از ویژگی‌های اخلاقی محسوب می‌شود، یعنی بی تردید سوابق خانوادگی در خلق و خوی کودک تاثیر دارد. والدین به طرق مختلف از جمله با ارائه مدل علمی رفتاری خودشان، رفتار اخلاقی کودکان را شکل می‌دهند، یا بر آن نوعی فراخور محسوب می‌شوند (راجرز ۱۹۹۴).

(ویشال و الیاس ۲۰۱۸) در پژوهشی تحت عنوان "ارزیابی اخلاقی اهدای کلیه ناشناس در زندگی با استفاده از تئوری اخلاقی آدام اسمیت" به این نتیجه رسیدند که در مباحثات اخلاقی اهدای عضو به نام نودوستی و همدردی از آن یاد می‌شود. تجزیه و تحلیل مطالعه موردی شش کشور با روش های اهدای کلیه از سمت ناشناس، در کشورهای ایران،

فلسطین اشغالی، هلند، عربستان سعودی، انگلستان و ایالات متحده انجام شد و نشان داد که ایران کمترین سطح نوع دوستانه و پس از آن هلند، انگلیس و ایالات متحده و عربستان سعودی و فلسطین اشغالی قرار دارند. بعلاوه یافته های ما حاکی از آن است که مشوق های دولتی با ارزش اجتماعی می تواند نوع دوستی را حفظ کند. (هارت ۲۰۱۷). در پژوهشی تحت عنوان "رابطه بین فنون انضباطی والدین با رشد اخلاقی دانش آموزان" به این نتیجه رسید که آن دسته از والدین که به انگیزش های مثبت و رشد دهنده و استفاده از فنون انضباطی متوسل می شوند، در مقایسه با والدینی که از انگیزش های منفی مثل ترس محروم شدن از عشق پدر و مادر یا ترس از خشم والدین استفاده می کنند، در فرایند همانندسازی مثبت و رشد اخلاقی ریشه دارد و در پرورش وجدان فرزندان خود توفیق بیشتری دارند. (لیپ و همکاران ۲۰۱۴). در پژوهشی تحت عنوان "تأثیر کاربرد فناوری اطلاعات و ارتباطات بر رشد اخلاقی دانش آموزان" به این نتیجه رسید که کاربرد فن آوری اطلاعات و ارتباطات در دنیای امروز به شدت بر رشد اخلاقی و اجتماعی دانش آموزان تأثیر گذاشته است و همراه با آسیبها و اختلالاتی است که باید آسیب شناسی شوند.

مفهوم اخلاق در روانشناسی به عنوان یکی از مفاهیم کلیدی می‌باشد. این مفهوم به یک سلسله ارزشها و باورهای درونی اطلاق می‌شود که به عنوان یکی از عوامل مهار کننده عمل می‌کند. به این ترتیب وجدان از یک قضاوت ساده نسبت به درست و نادرست فراتر می‌رود و به مقام تشخیص و به کار بستن اصول، تکالیف و قوانین اخلاقی می‌رسد. مفاهیم اخلاقی در جوامع و محیطهای مختلف ارزشهای متفاوت دارد و حتی در یک اجتماع نیز مفاهیم اخلاقی در بین طبقات مختلف ارزشهای متفاوتی دارد. جنسیت نیز در این مورد مؤثر است، به طوری که ارزشهای اخلاقی میان دو جنس زن و مرد متفاوت است. کودک در آغاز ارزشهای

اخلاقی را در خانواده می‌آموزد و پس از ورود به اجتماع و قرار گرفتن در گروه‌های مختلف با ارزش‌های گوناگون مواجه می‌شود و همین امر اغلب او را دچار تضاد و دودلی می‌کند. در نتیجه گاهی اوقات ارزش‌های اخلاقی قبلی را تغییر می‌دهد. مثلاً مفهومی را کودک در خانواده آموخته و آن را خوب می‌داند، در حالی که همین مفهوم در گروه همسالان و در محیط آموزشگاه ارزش دیگری دارد (کدیور ۱۳۹۰).

خانواده مهمترین نهاد اجتماعی است که در رشد و تکامل شخصیت افراد تأثیر دارد. کودک ویژگی‌ها و خصوصیتی را از والدین به ارث می‌برد و پدر و مادر با ایجاد فضایی مناسب زمینه رشد و بروز استعدادها و پیشرفت افراد را فراهم می‌آورند. خانواده وظیفه دارد که نیازهای مادی و معنوی کودک را طوری فراهم آورد که بهداشت جسمی، و روانی او تضمین شود از طرف دیگر تقلید کودک از پدر و مادر به او اجازه می‌دهد که رفتارها و نگرش‌ها مناسب با هویت جنسی و در نتیجه مناسب با انتظارات محیطی را که در آن رشد می‌کند یادگیرد. در واقع خانواده اولین هویت اجتماعی فرد را فراهم می‌آورد (موقعیت اجتماعی والدین موقعیت اجتماعی کودک بیست سال اول زندگی است). یعنی خانواده با الگو قرار گرفتن به کودک یاد می‌دهد که چگونه باید رفتار کند و چگونه با اجتماع سازگار شود و سازگاری با اجتماع و توانایی انعطاف‌پذیر بودن در موقعیت‌ها از شرایط اصلی بهداشت روانی است (گنجی ۱۳۸۹).

اینکه آموزش و پرورش در تربیت نیروی انسانی آینده نقش زیربنایی دارد، بر کسی پوشیده نیست. اما منظور آموزش و پرورش نباید فقط پرورش نیروهای مشخصی باشد که از نظر فنی و در رشته‌های گوناگون صاحب نظر باشند، بلکه آموزش و پرورش باید در کنار آموزش‌های رسمی و برنامه ریزی شده در زمینه‌های اجتماعی و اخلاقی، به طور جدی برنامه ریزی کند و این به سبب آن است که دانش‌آموزان و جوانان وقتی افراد مفیدی می‌شوند که بتوانند مشکلات

جامعه را از طریق ایفای نقش خود برطرف کنند. بنابراین، آموزش و پرورش باید در این زمینه‌ها به تقویت ارزش‌های اخلاقی وجدان و تعهد اجتماعی دانش‌آموزان بپردازد. شرط اساسی برای پذیرش مسئولیت و تقویت تعهد اجتماعی دانش‌آموزان، رشد اجتماعی آنان است. بطوری که افراد بتوانند در جامعه اظهارنظر، ایفای نقش و انتقاد کنند و مسئولیتی بپذیرند. با آموزش تقویت خودباوری در دانش‌آموزان توسط آموزش و پرورش آنان خود را باور می‌کنند و با اطمینان و اتکای به خود در مسئولیت‌های اجتماعی شرکت می‌جویند. مقدمه خودباوری، خویشتن شناسی است و خویشتن شناسی نردبان معرفت است (فلسفی ۱۳۸۷). بسیاری از مدیران و معلمان از این شکایت دارند که به رغم اندرزه‌های اخلاقی که در کتب درسی دانش‌آموزان گنج‌انیده شده و سخنانی که در خلال برنامه‌های صبحگاهی یا سایر مراسم مدرسه برای آنان ایراد می‌شود و وجود اشعار و جملات زیبایی که با خط خوش بر در و دیوار مدرسه برای جلب توجه شاگردان نوشته می‌شود، رفتارهایی مانند تقلب، دروغ‌گویی، بی‌اعتنایی به مقررات، خشونت و پرخاشگری در بسیاری از مدارس مشاهده می‌شود.

در مواردی که خانواده آشفته و نابسامان است. کودک احساس می‌کند خانواده برای او پناهگاهی قابل اعتماد نیست، پدر یا مادر را از دست داده باشد. والدین از هم متارکه کرده و کودک زیر نظر ناپدری، نامادری و یا خویشان و بستگان باشد پدر و مادر دائماً در حال نزاع و درگیری باشند، پدر و مادر زنده ولی میزان غیبت آنها از کودک به میزانی باشد که کودک به منزله یتیمی به حساب آید (فراهانی ۱۳۸۹). مشارکت درگیری ذهنی و عاطفی اشخاص در موقعیتهای گروهی است که آنان را برمی‌انگیزد برای دستیابی به اهداف گروهی، یاری دهند و در مسئولیت کار شریک شوند. در این تعریف، سه اندیشه مهم نهفته است:

علمی به این سوال پاسخ دهد؛ بنابراین سوالات زیر برای دستیابی به مدل ذکر شده مطرح شد: مولفه ها و شاخص-های رشد اخلاقی دانش آموزان دوره ابتدایی شهر تهران کدامند؟ مدل مناسب رشد اخلاقی دانش آموزان دوره ابتدایی شهر تهران چه می باشد؟ درجه تناسب مدل مفهومی ارائه شده چگونه است؟

مواد و روش ها

روش تحقیق به لحاظ هدف توسعه ای و از نظر نوع داده ها جزء تحقیقات آمیخته اکتشافی متوالی بود که هم کیفی و هم کمی است که به روش داده بنیاد انجام شد و از حیث روش، توصیفی از نوع پیمایشی بود. جامعه آماری در بخش کیفی شامل تعدادی از متخصصان و در بخش کمی شامل کلیه معلمان زن و مرد مدارس ابتدایی دولتی مناطق ۱۹ گانه شهر تهران که در سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸ مشغول به خدمت بودند، که تعداد آنها ۲۳۵۹۳ نفر بود. در بخش کیفی ۱۲ نفر به روش هدفمند گلوله برفی و در بخش کمی تعداد ۳۷۷ نفر طبق جدول کرجسی و مورگان به روش خوشه ای و تصادفی انتخاب شدند. ابزار پژوهش شامل پرسشنامه محقق ساخته بود که در بخش کیفی پس از مطالعه عمیق مبانی نظری و پیشینه های تحقیق ابتدا سوالات مصاحبه تدوین و پژوهشگر پس از هماهنگی های لازم در محل کار مصاحبه شونده حضور یافته و با استفاده از ضبط صوت و با کسب اجازه از مصاحبه شونده مکالمات مصاحبه را ضبط کرد تا کدها را استخراج کند و البته این عمل بعد از هر بار مصاحبه صورت گرفت. در بخش کمی نیز نتایج مصاحبه ها به وسیله کدگذاری (کدگذاری باز، انتخابی و محوری متون مصاحبه) و نیز تحلیل عاملی تأییدی و اکتشافی طبقه بندی شد. در نهایت پرسشنامه از دو بخش اطلاعات جمعیت شناختی و پرسشنامه محقق ساخته تشکیل شد که شامل ۸۵ گویه با طیف ۱۰ گزینه ای بود. روایی پرسشنامه در بعد کمی از روایی ظاهری، محتوایی و سازه استفاده شد و در

درگیر شدن، یاری دادن و مسئولیت، (کانت ۲۰۰۰) عنوان نمود که افزایش سن باعث مسئولیت پذیری می شود. نتایج تحقیق (واتینگ ۱۹۷۵) حاکی از آن است، افرادی که به طور مرتب به آنان مسئولیت هایی داده می شود رفتارشان جامعه پسند تر از کسانی است که به آنان مسئولیتی داده نمی شود. (استمس و همکاران ۲۰۰۶) نیز نشان دادند که اگر قضاوت و استدلال اخلاقی به تأخیر بیافتد، حتی بعد از کنترل وضعیت اقتصادی، اجتماعی، جنسیت، سن و هوش، عدم رشد اخلاقی کاملاً با بزهکاری و بی مسئولیتی جوان بستگی دارد. در جهان امروز، فرهنگ رسانه ای با برتری رسانه اینترنت و تلفن همراه فراگیرترین و مسلط ترین فرهنگ تأثیرگذار در جامعه است. مرکز ثقل این تأثیر روی نسل در حال رشد؛ یعنی، نوجوانان و جوانان است.

بنابراین با توجه به مستندات فوق مبنی بر چالشهای فراوان در زمینه رشد اخلاقی دانش آموزان و ناهماهنگی معلمان و مدیران مدارس در زمینه تربیت اخلاقی دانش آموزان و همچنین افزایش میزان پرخاشگری، بزهکاری و رفتارهای غیر اخلاقی بین دانش آموزان در دنیای پیچیده و متغیر امروز با توجه به رشد تکنولوژی و عدم مدیریت صحیح والدین در زمینه تربیت اخلاقی فرزندان به علت مشغله های فراوان زندگی در عصر حاضر و پایین بودن میزان آگاهی آنها در جهت راهنمایی دانش آموزان و کمبود توجه والدین و کادر آموزشی در هدایت و راهنمایی دانش آموزان در راستای استفاده صحیح از تکنولوژی و تأثیر منفی تکنولوژی بر رشد اخلاقی دانش آموزان و در نتیجه کمبود تجربه کافی در برخورد با مسائل اخلاقی از چالشهای موجود در این زمینه برای دانش آموزان دوره ابتدایی می توان اشاره کرد. بعلاوه طبق بررسی های انجام شده کمبود تحقیقات در این راستا و نبود مدل مناسبی که بتوان در مدارس و آموزش و پرورش در زمینه ارتقاء رشد اخلاقی دانش آموزان بهره برد، پژوهشگر در صدد برآمد که با انجام تحقیق حاضر به شیوه

کدگذاری باز، محوری و انتخابی با استفاده از نرم افزار MAXQDA، یافته‌های حاصل از تجزیه و تحلیل، حول محور هدف اصلی قرار گرفت و با پیوند دادن کدها (کدگذاری باز)، مفاهیم (کدگذاری محوری) مشخص شد. نتایج حاصل از تحلیل سوالات مصاحبه نشان می‌دهد که از میان ۸۸ شاخص (گویه) موجود، ۶ بعد اصلی و ۲۰ مولفه فرعی قابل شناسایی است، که در اینجا به آنها اشاره می‌شود.

بعد سازه از همگرا و واگرا به کمک نرم افزار لیزرل استفاده و مورد تأیید قرار گرفت و در بحث کیفی از نظرسنجی از افراد خبره استفاده و مورد تأیید قرار گرفت و در بحث پایایی، آلفای کرونباخ آن با ضریب ۰/۸۷۱ تأیید شد. سپس داده‌ها از طریق آمار توصیفی و استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. سؤال اول: مولفه‌ها و شاخص‌های رشد اخلاقی دانش آموزان دوره ابتدایی شهر تهران کدامند؟ با استفاده از روش داده بنیاد و تحلیل سوالات مصاحبه با خبرگان و

جدول ۱. خلاصه‌ای از ابعاد و مولفه‌های شناسایی شده تأثیرگذار بر رشد اخلاقی دانش آموزان

Table 1. A summary of the identified dimensions and components affecting the moral development of students

سازه	بعد	تعداد گویه	متغیر / مولفه	تعداد گویه
رشد اخلاقی دانش آموزان	محیط زندگی و نحوه تربیت	۱۴	نقش محیط خانواده در رشد اخلاقی	۷
			نقش محیط آموزشی در رشد اخلاقی	۵
			نقش گروه همسالان در رشد اخلاقی	۲
	استدلال‌های اخلاقی	۱۴	استدلال‌های شناختی	۸
			استدلال‌های عاطفی	۴
			استدلال‌های روانی-حرکتی	۲
	فضای حمایتی	۱۷	برخورداري خانواده و مربیان از دانش علمی	۵
			استفاده از مشوق‌ها	۵
			توجه بر مسائل معنوی	۷
	آسیب‌های روانی، اجتماعی و آموزشی	۱۲	آسیب‌های ناشی از ویژگی‌های شخصیتی و روانی	۳
			آسیب‌های ناشی از استفاده ناصحیح از رسانه‌ها	۲
			آسیب‌های ناشی از مشکلات خانوادگی	۳
			آسیب‌های ناشی از کارکردهای آموزشی	۴
	ایجاد شناخت	۱۵	مسئولیت‌پذیری	۵
			توانمندسازی	۷
			الگوپذیری	۳
	فضایل اخلاقی	۱۶	نوع دوستی	۴
			گرامت انسانی	۶
			قانونمندی	۲
			توان تصمیم‌گیری	۴

شناسایی شده مورد تحلیل عاملی تأییدی قرار می گیرد و نتایج هر عامل جداگانه در جداول زیر به صورت خلاصه ارائه شده است.

سوال دوم: مدل مناسب رشد اخلاقی دانش آموزان دوره ابتدایی شهر تهران چه می باشد؟
برای پاسخ به این سوال از آزمون تحلیل عاملی تأییدی و مدل معادلات ساختاری استفاده شد. هر یک از عوامل

جدول ۲. خلاصه تحلیل عاملی بعد نقش محیط زندگی و نحوه تربیت در رشد اخلاقی دانش آموزان

Table 2. Summary of factor analysis after the role of living environment and education in students' moral development

مولفه	گویه ها	برچسب گویه ها	میانگین بارهای عاملی	میانگین مقدار t	وضعیت گویه ها
نقش محیط زندگی و نحوه تربیت	۱۱ الی ۱۴	MRA1 الی MRC2	۰/۸۵	۲۰/۴۱	تأیید شدند
نقش استفاده از استدلالهای اخلاقی	۱۵ الی ۲۸	MHD1 الی MHF2	۰/۷۶۸	۱۹/۶۱۵	تأیید شدند
نقش فضای حمایتی	۲۹ الی ۴۵	MTG1 الی MTJ7	۰/۸۵۶	۲۰/۵۶	تأیید شدند
نقش آسیب های روانی، اجتماعی و آموزشی	۴۶ الی ۵۷	MYK1 الی MYN4	۰/۸۶۸	۲۱/۳۲	تأیید شدند
نقش ایجاد ساخت شناختی	۵۸ الی ۷۲	MPO1 الی MPR3	۰/۸۳۶	۲۰/۰۹	تأیید شدند
نقش فضائل اخلاقی در رشد اخلاقی	۷۳ الی ۸۸	MXS1 الی MXV4	۰/۸۳۳	۱۹/۸۷	تأیید شدند

آسیب های روانی، اجتماعی و آموزشی شامل: آسیب های ناشی از ویژگی های شخصیتی و روانی، آسیب های ناشی از استفاده ناصحیح از رسانه ها، آسیب های ناشی از مشکلات خانوادگی، آسیب های ناشی از کارکردهای آموزشی؛ ایجاد شناخت شامل: مسئولیت پذیری، توانمندسازی، الگوپذیری؛ فضایل اخلاقی شامل: نوع دوستی، کرامت انسان، قانون مداری، توان تصمیم گیری است.
سوال سوم: درجه تناسب مدل مفهومی ارائه شده چگونه است؟

با توجه به نتایج حاصل از داده های بدست آمده می توان گفت که در مدل تدوین شده در راستای فرایند رشد اخلاقی دانش آموزان دوره ابتدایی، از میان ۸۸ شاخص (گویه) موجود، ۶ بعد اصلی و ۲۰ مولفه فرعی قابل شناسایی است، که در اینجا به آنها اشاره می شود؛ محیط زندگی و نحوه تربیت شامل: نقش محیط خانواده در رشد اخلاقی، نقش محیط آموزشی در رشد اخلاقی، نقش گروه همسالان در رشد اخلاقی؛ استفاده از استدلال های اخلاقی شامل: استدلال های شناختی، استدلال های عاطفی، استدلال های روانی حرکتی؛ فضای حمایتی؛ برخورداری خانواده و مربیان از دانش علمی، استفاده از مشوق ها، توجه بر مسائل معنوی،

جدول ۳. شاخص‌های برازش مدل رشد اخلاقی دانش آموزان دوره ابتدایی شهر تهران

Table 3. Fit indicators of moral development model of elementary school students in Tehran

ردیف	ابعاد	شاخص‌های برازش مطلق / نسبی	مدل نهایی برآزش شده	معیار ارزیابی	نتیجه
۱	محیط زندگی و نحوه تربیت	Chi – square/df	۵۲۷/۷۰	کوچکتر یا مساوی ۵	مناسب
		RMSEA	۰/۰۷۸	کمتر از ۰/۱	
		SRMR	۰/۰۷۰	کمتر از ۰/۰۸	
		GFI	۰/۹۱	حداقل ۰/۹	
		NDI	۰/۹۲	حداقل ۰/۹	
		CDI	۰/۹۱	حداقل ۰/۹	
۲	استفاده از استدلال‌های اخلاقی	Chi – square/df	۵۸۲/۸۲	کوچکتر یا مساوی ۵	مناسب
		RMSEA	۰/۰۹۵	کمتر از ۰/۱	
		SRMR	۰/۰۶۹	کمتر از ۰/۰۸	
		GFI	۰/۹۲	حداقل ۰/۹	
		NDI	۰/۹۲	حداقل ۰/۹	
		CDI	۰/۹۳	حداقل ۰/۹	
۳	فضای حمایتی	Chi – square/df	۶۳۷/۸۲	کوچکتر یا مساوی ۵	مناسب
		RMSEA	۰/۰۸۹	کمتر از ۰/۱	
		SRMR	۰/۰۷۱	کمتر از ۰/۰۸	
		GFI	۰/۹۴	حداقل ۰/۹	
		NDI	۰/۹۵	حداقل ۰/۹	
		CDI	۰/۹۳	حداقل ۰/۹	
۴	آسیب‌های روانی، اجتماعی و آموزشی	Chi – square/df	۲۵۸/۹۵	کوچکتر یا مساوی ۵	مناسب
		RMSEA	۰/۰۸۸	کمتر از ۰/۱	
		SRMR	۰/۰۷۸	کمتر از ۰/۰۸	
		GFI	۰/۹۰	حداقل ۰/۹	
		NDI	۰/۹۰	حداقل ۰/۹	
		CDI	۰/۹۰	حداقل ۰/۹	
۵	ایجاد شناخت	Chi – square/df	۴۹۱/۸۶	کوچکتر یا مساوی ۵	مناسب
		RMSEA	۰/۰۹۱	کمتر از ۰/۱	
		SRMR	۰/۰۷۹	کمتر از ۰/۰۸	
		GFI	۰/۹۱	حداقل ۰/۹	
		NDI	۰/۹۱	حداقل ۰/۹	
		CDI	۰/۹۱	حداقل ۰/۹	
۶	فضایل اخلاقی	Chi – square/df	۳۱۹/۸۰	کوچکتر یا مساوی ۵	مناسب

محوری و انتخابی با استفاده از نرم‌افزار MAXQDA داده‌ها نشان داد که از میان ۸۸ شاخص (گویه) موجود، ۶ بعد اصلی و ۲۰ مولفه فرعی شامل محیط زندگی و نحوه تربیت شامل: نقش محیط خانواده در رشد اخلاقی، نقش محیط آموزشی در رشد اخلاقی، نقش گروه همسالان در رشد اخلاقی؛ استفاده از استدلال‌های

با توجه به جدول ۳ می‌توان نتیجه گرفت که مدل رشد اخلاقی دانش آموزان دوره ابتدایی شهر تهران دارای ساختار مناسبی است.

بحث و نتیجه‌گیری

در پاسخ به سؤال اول با استفاده از روش داده بنیاد و تحلیل سوالات مصاحبه با خبرگان و کدگذاری باز،

اخلاقی شامل: استدلال های شناختی، استدلال های عاطفی، استدلال های روانی حرکتی؛ فضای حمایتی: برخورداری خانواده و مربیان از دانش علمی، استفاده از مشوق ها، توجه بر مسائل معنوی؛ آسیب های روانی، اجتماعی و آموزشی شامل: آسیب های ناشی از ویژگی های شخصیتی و روانی، آسیب های ناشی از استفاده ناصحیح از رسانه ها، آسیب های ناشی از مشکلات خانوادگی، آسیب های ناشی از کارکردهای آموزشی؛ ایجاد شناخت شامل: مسئولیت پذیری، توانمندسازی، الگوپذیری؛ فضایل اخلاقی شامل: نوع دوستی، کرامت انسان، قانون مداری و توان تصمیم گیری است. در راستای عامل محیط زندگی و نحوه تربیت دانش آموزان، این یافته، با یافته پژوهش های (آنه و همکاران ۲۰۲۰؛ حاجی صادقی ۱۳۹۴؛ خزایی و رادمان ۱۳۹۷؛ و ریچارد و سوزان ۲۰۱۳) همسو است.

دوره ابتدایی دوره‌ای است که از یک سو، با پیچیده‌ترین مقطع تحول روانی انسان همراه است و از سوی دیگر، در گستره نظام‌های آموزشی در سراسر جهان به عنوان دوره اساس، تعیین کننده و جهت دهنده قلمداد می شود و از اینجاست که این دوره را باید دوره تنظیم و تعادل در نظام آموزشی هر کشور دانست. از یک سو، بنابر نظر روان شناسان دوره ابتدایی باید با دگرگونی‌هایی که بر اثر اهمیت روابط دوستانه با همسالان با هدف دستیابی به لذت ناشی از این روابط، تمایل به دریافت تأیید اجتماعی و جست وجوی هویت شخصی متمایز می‌شوند (معنوی پور ۱۳۹۱). بنابراین یکی از عوامل مهم بر رشد اخلاقی، خانواده است. کودک تحت تاثیر خانواده خویش است و از آن نفوذ می‌پذیرد. خانواده است که گاهی می‌سازد و زمانی ویران می‌کند. محیط خانواده چون دانشگاهی است که در آن درس انسانیت و اخلاق و یا عکس آن داده می‌شود و عامل خانواده برای کودک سرنوشت ساز است. وقتی سخن از خانواده به میان می‌آید فکر و ذهن متوجه پدر و مادر است. کودک از مادر درس زندگی و عشق و محبت می‌آموزد و از پدر درس اقتدار و انضباط و کیفیت

موضع‌گیری در برابر مسائل حیات اجتماعی (فراهانی ۱۳۸۹). از نتایج پژوهش حاضر معلمان و مدیران دوره ابتدایی شهر تهران می‌توانند نکات مثبت و آموزنده در زمینه تقویت رشد اخلاقی دانش آموزان بهره مند شوند، تا بنای اخلاقی صحیحی از دوره ابتدایی برای دانش آموزان پایه گذاری شود. بعلاوه والدین دانش آموزان دوره ابتدایی از پیشنهادات حاصل از این تحقیق می‌توانند راهنمایی های ارزنده در زمینه نحوه برخورد صحیح با فرزندان شان بیاموزند. همچنین سیاستگذاران آموزش و پرورش می‌توانند نکاتی در مورد شرایط استخدام و آموزش معلمان و مدیران در جهت آشنایی آنها با موازین اخلاقی و نهادینه کردن آنها در دانش آموزان بهره مند شوند. لذا پژوهشگر در پژوهش حاضر سعی کرد، مدلی جامع در راستای رشد اخلاقی دانش آموزان دوره ابتدایی ارائه دهد.

در تبیین این یافته می‌توان گفت که خانواده مهمترین نهاد اجتماعی است که در رشد و تکامل شخصیت افراد تاثیر دارد. کودک ویژگیها و خصوصياتی را از والدین به ارث می‌برد و پدر و مادر با ایجاد فضایی مناسب زمینه رشد و بروز استعدادها و پیشرفت افراد را فراهم می‌آورند. بعلاوه محیط مدرسه نیز همواره مملو از مفاهیم و امور اخلاقی است از این رو تربیت اخلاقی از اساسی ترین هدف های تربیت در محیط خانوادگی و محیط آموزشگاهی به شمار می‌آید. در راستای مولفه، نقش محیط خانوادگی دانش آموزان بر رشد اخلاقی، این یافته، با یافته پژوهش های (حاجی صادقی ۱۳۹۴؛ خزایی و رادمان ۱۳۹۷؛ مصطفایی و همکاران ۱۳۹۴؛ و هارت ۲۰۱۷) همسو است. در تبیین این یافته می‌توان گفت که بخشی از یادگیری ها و تجارب دانش آموزان حاصل تعامل با محیط خانوادگی است. وقتی سخن از خانواده به میان می‌آید، فکر و ذهن متوجه پدر و مادر است. کودک از مادر درس زندگی و عشق و محبت می‌آموزد و از پدر درس اقتدار و انضباط و کیفیت موضع‌گیری در برابر مسائل حیات اجتماعی. در راستای مولفه نقش محیط آموزشی بر رشد اخلاقی، این یافته، با یافته پژوهش های

(آنه و همکاران ۲۰۲۰؛ حاجی صادقی ۱۳۹۴؛ خزایی و رادمان ۱۳۹۷؛ و ریچارد و سوزان ۲۰۱۳) همسو می باشد. در تبیین این یافته می توان گفت که هنگامی که دانش آموزان در محیط آموزشی که از نظر روحی و آموزشی مثبت باشد، تحصیل کنند و دانش آموزان و معلمان و کارکنان مدارس ارتباط موثر و سودمندی با هم داشته باشند، دانش آموزان از نظر اجتماعی و اخلاقی نیز رشد پیدا خواهند کرد. در راستای مولفه نقش گروه همسالان در رشد اخلاقی، این یافته، با یافته پژوهش های (حاجی صادقی ۱۳۹۴؛ دیو و پرنیز ۲۰۱۱) همسو می باشد. در تبیین این یافته می توان گفت که کودک از طریق تعامل با همسالان، به احترام دو سویه و کسب ظرفیت شناختی دست می یابد. رشد اخلاقی از نظر پیاژه، نتیجه تعامل های بین فردی است. فرد از طریق این تعامل ها، راه حل هایی تولید می کند که منصفانه به نظر می رسند.

در راستای عامل استفاده از استدلال های اخلاقی، این یافته، با یافته پژوهش (کریمی و همکاران ۱۳۹۳) در تبیین این یافته می توان گفت که تحقیقات نشان دادند که اگر قضاوت و استدلال اخلاقی به تأخیر بیفتد، حتی بعد از کنترل وضعیت اقتصادی، اجتماعی، جنسیت، سن و هوش، رشد اخلاقی، کاملاً با بزهکاری و بی مسئولیتی نوجوان رابطه دارد. بنابراین توجه به استدلال های اخلاقی پایه و اساس شکل گیری رشد اخلاقی دانش آموزان محسوب می شود. در راستای مولفه، استدلال های شناختی، این یافته، با یافته پژوهش های (نصیری ۱۳۸۷؛ لطف آبادی ۱۳۸۵) هماهنگ می باشد. در تبیین این یافته می توان گفت که کودکان و نوجوانان به تناسب مجهز شدن به ساخت های شناختی و بالا رفتن سن، واجد ظرفیت های جدید در گستره قضاوت اخلاقی شده و درک اخلاقیشان از سوگیری سطحی به قدرت جسمانی و پیامدهای بیرونی به ارزیابی عمیق تر روابط شخصی، نهادهای اجتماعی و نظام های قانون گذاری تغییر می یابد. در راستای مولفه استدلال های عاطفی، این یافته، با یافته

پژوهش های (کریمی ۱۳۸۹) همسو می باشد. در تبیین این یافته، استنباط می شود که در جریان پرورش کودکان در محیط خانواده و محیط آموزشگاهی والدین و مربیان به پرورش روح و ذهن دانش آموزان از طریق متدهای مختلف بپردازند. در راستای مولفه، استدلال های روانی حرکتی، این یافته، با یافته پژوهش (عبدلی ۱۳۸۶) هماهنگ است. در تبیین این یافته می توان گفت که رشد اخلاقی دانش آموزان، ابعاد مختلفی دارد. یکی از این ابعاد، رشد روانی حرکتی دانش آموزان است. برای مثال ورزش و فعالیت بدنی می تواند منش را بسازد، اما تنها موقعی منش ورزشکاری رشد می یابد، که محیط و زمینه فعالیت ساختار بندی شود. در راستای عامل فضای حمایتی، این یافته، با یافته پژوهش (واکر و تیلور ۱۹۹۱) همسو است. در تبیین این یافته می توان گفت که محیط خانواده و محیط آموزشگاهی بیشترین تأثیر را بر رشد اخلاقی دانش آموزان دارد. بنابراین استنباط می شود که رشد اخلاقی در خانواده هایی دیده می شود که حمایت گر کودکان خود در بحثها هستند و به دنبال کسب چشم اندازهای مشترک می باشند. در محیط مدارس نیز معلمان باید سعی کنند تا فضای حمایتی و امنی را برای کودکان به وجود آورند. در راستای مولفه، برخورداری خانواده و مربیان از دانش علمی، این یافته، با یافته پژوهش های (آنه و همکاران ۲۰۲۰؛ مصطفایی و همکاران ۱۳۹۴؛ کریمی و همکاران ۱۳۹۳) همسو است. در تبیین این یافته می توان گفت که توجه والدین و مربیان به مراحل تحول هوش و اخلاق دوران کودکی و زمینه سازی مناسب برای پرورش توانمندی عقلانی و رفتار اخلاقی او از مهمترین رسالتهای تربیتی آنها در شکل دهی شخصیت فرزندان می باشد. اما این رسالت و ظرفیت بدون بکارگیری هنر لطیف ارتباط موثر با او رخ نمی دهد. در راستای مولفه استفاده از مشوق ها، یافته ای در خصوص تأیید یا رد این یافته، یافت نشد. در تبیین این یافته می توان گفت که ارزشهای اخلاقی طبق اصول یادگیری و از طریق پاداش و تنبیه یا سرمشق و الگو قرار دادن شکل می گیرد. نحوه آموختن اخلاق در

این منظر مانند سایر رفتارها تابع فرآیندهای یادگیری از طریق مکانیسمهای تشویقی و تنبیه و الگو قرار دادن کسب می شود.

این نظریه مدافع این عقیده است که کودکان در ارزشهای اخلاقی خود را از معلمان و والدین کسب می کنند. در راستای مولفه توجه بر مسائل معنوی، این یافته، با یافته پژوهش های (ابراهیم پور و همکاران ۱۳۹۶) همسو است. در تبیین این یافته می توان گفت که تحقیقات نشان داده است که میزان رشد اجتماعی و قضاوت اخلاقی دانش آموزان حافظ قرآن، بالاتر از دانش آموزان عادی است. بعلاوه شیوه های جدید آموزش و پرورش قرآن محور و نیز رفتار و اخلاق معنوی معلمان و شیوه تدریس آنها و همچنین شرایط حالات روحی و معنوی والدین در محیط خانواده در افزایش رشد اجتماعی و قضاوت اخلاقی دانش آموزان موثر است. در راستای عامل آسیب های روانی، اجتماعی و آموزشی، این یافته، با یافته پژوهش های (لیپ و همکاران ۲۰۱۴) هماهنگ است. در تبیین این یافته می توان گفت که در پرورش رشد اخلاقی دانش آموزان در مدارس عوامل زیادی دخیلند، که معلم در رأس این هرم قرار دارد. زیرا دانش آموز به عنوان الگوی رفتاری و اخلاقی، معلم را سرمشق خود قرار می دهد. گاهی معلم با رفتار ناشایست خود باعث شکلگیری رفتارهای ناصحیح در دانش آموزان می شود. در راستای مولفه آسیب های ناشی از ویژگی های شخصیتی و روانی، یافته ای در خصوص تأیید یا رد این یافته، یافت نشد. در تبیین این یافته می توان گفت که اگر والدین به کودکانشان فرصت اشتباه و تصمیم گیری دهند، آنها در آینده هم اعتماد به نفس بیشتری دارند و هم راحت تر تصمیم می گیرند. اگر والدین و مربیان دائم کودک را کنترل کنند، حتی دیگر کمتر می توانند با دیگران ارتباط برقرار کنند و دچار اختلالات شخصیتی و روانی می شوند. در راستای مولفه آسیب های ناشی از استفاده ناصحیح از رسانه ها، این یافته، با یافته پژوهش های (کرامتی و عمادیان ۱۳۹۵) همسو است.

در تبیین این یافته چنین استدلال می شود که اثرات تلویزیون، بازی های ویدئویی، اینترنت، تبلیغات و غیره بر کودکان بسیار عمیق است. با آنکه این رسانه ها اثرات مثبتی همچون آموزش و سرگرمی هم دارند، ولی اکثر پژوهشگران نگران اثرات منفی آنها بر کودکان هستند. مطالعات نشان داده که همبستگی مستقیم بین رفتار خشونت آمیز و کودکانی که در رسانه ها شاهد خشونت هستند، وجود دارد. این کودکان بیشتر پرخاشگرند، بیشتر با معلم خود در تعارض هستند، بیشتر با هم سن و سالهای خود درگیر می شوند و نمرات درسی آنها نزول می یابد و از نظر رشد اخلاقی دچار نارسایی هستند. در راستای مولفه، آسیب های ناشی از مشکلات خانوادگی، این یافته، با یافته پژوهش (گریچ و مینچم ۱۹۹۰) همسو است. در تبیین این یافته می توان گفت که رشد اخلاقی و سلامت روانی کودک به خانواده و محیط آن بستگی دارد. در کانون خانواده های نابسامان و خانواده هایی که از فروغ هر گونه محبت، گرم و روشن نشده است، دشواری کودکان از شیطنت ها و شلوغ کردن های ساده شروع می شود و به انواع بزهکاری ها می انجامد. در راستای مولفهای آسیب های ناشی از کارکردهای آموزشی، یافته ای در خصوص تأیید یا رد این یافته، یافت نشد. در تبیین این یافته می توان گفت که مجموعه عواملی وجود دارند که به جای رساندن آدمی به اوج مراتب انسانی، نقش بیشتری در انحطاط اخلاقی خود ایفا نماید، یکی از این عوامل، محیط آموزشی و آسیبهای ناشی از کارکرد ناصحیح آن است. در مدرسه چند عامل می تواند باعث بروز این اختلالات شود. از جمله ارتباط نادرست و رفتار معلمان، مدیران و همسالان دانش آموز است. زیرا این افراد در محیط آموزشی به عنوان الگوهای رفتاری و اخلاقی دانش آموزان محسوب می شوند. همچنین آموزه های اخلاقی ناشی از برنامه درسی گاه ناکارآمد می گردد و این ناکارآمدی به علت بروز آسیب های حوزه اخلاق می باشد. در راستای عامل ایجاد شناخت، یافته ای در خصوص رد یا تأیید این یافته، یافت نشد. در تبیین این

راستای عامل فضایل اخلاقی، یافته ای در خصوص تأیید یا رد این یافته، یافت نشد. در تبیین این یافته می توان گفت که پرورش فضایل اخلاقی به عنوان رکن اساسی رشد اخلاقی محسوب می شود. صفاتی مثل صداقت، امانتداری، گذشت، احترام به دیگران، صبوری، وفاداری و غیره می تواند به عنوان پایه گذار ارتقاء فضایل اخلاقی محسوب شود. در راستای مولفه نועدوستی، این یافته، با یافته پژوهش های (آنه و همکاران ۲۰۲۰؛ ویشال و الیاس ۲۰۱۸) همسو می باشد.

برای پاسخ به سوال سوم پژوهش از شاخصهای برآزش استفاده گردیده است. با توجه به داده های بدست آمده می توان نتیجه گرفت مدل رشد اخلاقی دانش آموزان دوره ابتدایی شهر تهران دارای ساختار مناسبی است. یافته ای در خصوص تأیید یا رد این یافته، یافت نشد. تحقیق حاضر از دیدگاه معلمان دوره ابتدایی شهر تهران انجام شده و باید به نظر معلمان در دوره های دیگر و یا در شهرها و استانهای دیگر با احتیاط تعمیم داد. این تحقیق محدود به حیطه زمانی ۹۹-۱۳۹۸ می باشد و نتایج آن را با احتیاط می توان به سال های دیگر تعمیم داد. عدم باور برخی از پاسخ دهندگان درباره اهمیت دیدگاه های آنان و انعکاس آنها در برنامه ریزی های آتی آموزش و پرورش در راستای بهبود رشد اخلاقی دانش آموزان. از مهم ترین محدودیت های این پژوهش، تأثیر متغیرهایی است که کنترل آنها از دسترس پژوهشگر خارج است. چون در تحقیق حاضر مشخص شد که از شاخص های تأثیرگذار بر رشد اخلاقی دانش آموزان نقش محیط خانواده در رشد اخلاقی، نقش محیط آموزشی در رشد اخلاقی، نقش گروه همسالان در رشد اخلاقی می باشد، لذا در این راستا به والدین دانش آموزان پیشنهاد می شود که اطلاعات خود را در خصوص پرورش اخلاقی کودکان بالا ببرند و با مطالعه و شرکت در سمینارها و استفاده از نظر متخصصان و مشاوران، محیطی غنی و سرشار از آموزه های اخلاقی را برای کودکان به وجود آورند. بعلاوه به معلمان و مدیران نیز پیشنهاد می شود که

یافته می توان گفت که آدمی از لحظه تولد پیوسته با عوامل خارجی دیداری و شنیداری احاطه می شود و بتدریج که رشد می کند نسبت به تک تک آنها شناخت پیدا می کند. این شناخت صرفاً دانستن نیست، بلکه اطلاعات پاره پاره را با هم در می آمیزد، آنها را یکپارچه و سازماندهی می کند و به شکل معناداری در می آورد. عوامل زیادی در ایجاد شناخت در کودکان و کیفیت آن تأثیر می گذارد. از جمله می توان به محیط خانواده، محیط مدرسه، همسالان، رسانه ها و اجتماع می باشد. در راستای مولفه مسئولیت پذیری، این یافته، با یافته پژوهش (پاشا و گودرزیان ۱۳۹۲) همسو است.

در تبیین این یافته می توان گفت که افرادی که از لحاظ رشد اخلاقی نمرات بالایی می گیرند، افرادی اهل تفکر و چالشند آنها هدف دارند و با برنامه ریزی عمل می کنند و از مسئولیت پذیری بالایی برخوردارند. احساس مسئولیت بیانگر نوعی نگرش و مهارت است که مانند هر نوع نگرش و مهارت دیگر آموختنی و اکتسابی است. در راستای مولفه توانمندسازی، این یافته، با یافته پژوهش (کریمی ۱۳۸۹) همسو است. در تبیین این یافته می توان گفت که معلمان و والدین دانش آموزان که از افراد ذی نفوذ در تربیت و رشد اخلاقی دانش آموزان هستند، باید با درایت و برخورداری از اطلاعات کافی در جهت رشد و توانمندی همه جانبه دانش آموزان هم از لحاظ جسمی، روحی، عاطفی، هوش و... زمینه شکوفایی استعدادها و مهارت های دانش آموزان را فراهم آورند. در راستای مولفه الگوپذیری، این یافته، با یافته پژوهش های (آنه و همکاران ۲۰۲۰) هماهنگ است. در تبیین این یافته می توان گفت که محیط خانواده نخستین منبع ارائه دهنده ارزش ها و رشد اخلاق در فرد می باشد و والدین و همسالان به عنوان الگوهای اخلاقی نقش ایفا می کنند. یعنی خانواده با الگو قرار گرفتن به کودک یاد می دهد که چگونه باید رفتار کند و چگونه با اجتماع سازگار شود. با توجه به الگو بودن والدین در زمینه اخلاقی می توانند منجر به اختلال در رشد اخلاقی فرزندان شوند. در

ساعاتی که دانش آموز در آن به سر می برد سعی کنند، محیط سرشار از پیام های رشد اخلاقی باشد و معلمان از روش های تدریس مشارکتی، بحث گروهی، قصه خوانی استفاده کنند.

در تحقیق حاضر مشخص شد که از عوامل و مولفه های رشد اخلاقی دانش آموزان استدلال های شناختی، استدلال های عاطفی و استدلال های روانی حرکتی است. لذا در این راستا به معلمان پیشنهاد می شود که دانش آموزان را در زمینه در زمینه پرورش مهارت های ذهنی، خودآگاهی و آگاهی از تفکر یاری نمایند. همچنین به والدین نیز پیشنهاد می شود که از طریق قرار دادن امکانات و بازی های فکری به رشد شناختی کودکان کمک کنند. بعلاوه به معلمان پیشنهاد می شود که استدلال های عاطفی کودکان را از طریق مختلف از جمله مباحثات مفید و آموزنده، بیان قصه و داستان های متنوع و همچنین با ایجاد فضای عاطفی و امن در کلاس درس، به رشد و پرورش اخلاقی کودکان کمک کنند. در تحقیق حاضر مشخص شد که از عوامل مولفه های موثر بر رشد اخلاقی دانش آموزان، فضای حمایتی، برخورداری خانواده و مربیان از دانش علمی، استفاده از مشوق ها و توجه بر مسائل معنوی است. لذا به معلمان و والدین پیشنهاد می شود از طریق شرکت در کلاس های آموزشی و جلسات مشاوره، مهارت خود را در راستای ارتقاء رشد اخلاقی دانش آموزان بالا ببرند. بعلاوه به مدیران مدارس و مسئولان آموزش و پرورش نیز پیشنهاد می شود که از مشاوران خبره در این راستا استفاده نمایند و کارگاه ها و کلاس هایی را برای والدین و معلمان ارائه دهند. همچنین به معلمان و والدین پیشنهاد می شود از طریق تشویق و ارائه پاداش به موقع، انگیزه دانش آموزان را در یادگیری آموزه های اخلاقی بالا ببرند. در تحقیق حاضر مشخص شد که از عوامل بازدارنده رشد اخلاقی دانش آموزان، آسیب های ناشی از ویژگی های شخصیتی و روانی، آسیب های ناشی از استفاده ناصحیح از رسانه ها، آسیب های ناشی از مشکلات خانوادگی، آسیب های ناشی از

کارکردهای آموزشی است. لذا به والدین پیشنهاد می شود که از کودکی به چگونگی شکل گیری شخصیت کودکان اهمیت دهند، در خانه محیطی سرشار از احترام، محبت و توجه را به وجود آورند و سعی کنند از سبک هایی فرزند پروری متعادل استفاده نمایند. بعلاوه به والدین و معلمان پیشنهاد می شود از نفوذ خشونت رسانه های مختلف و بازی های تعاملی در سلامت جسمی و روانی کودکان و نوجوانان، آگاه شوند و در این زمینه از راهکارهای متخصصان آگاهی های لازم را دریافت نمایند. در این راستا آنها می توانند سرگرمی های جایگزین را پیدا کنند و آنها به دانش آموزان معرفی نمایند. گزینه های رسانه ای که درگیری با خشونت را آموزش می دهند، شناسایی و حذف نمایند و به دنبال فیلم ها و کتاب هایی باشند، که نقش های مثبتی را آموزش دهند. همچنین به والدین پیشنهاد می شود که از درگیری و خشونت در خانواده پرهیز کنند و سعی کنند مسائل و مشکلات خود را با گفتگو حل نمایند. به مولفان برنامه درسی دوره ابتدایی نیز پیشنهاد می شود که محتوای دروس را طبق نیازها و سن دانش آموزان تدوین نمایند.

در پژوهش حاضر مشخص شد که از عوامل و مولفه های اثرگذار بر رشد اخلاقی دانش آموزان ایجاد شناخت، مسئولیت پذیری، توانمندسازی و الگوپذیری است. لذا والدین و مربیان کودک مشاده گر خوبی باشند. با وی وقت بگذرانند. مشاهده کودک هنگام بازی و تعامل با دیگران به ایجاد این شناخت کمک می کند. به کودک محبت کنید. از کودک قدردانی کنند. همچنین به والدین و معلمان پیشنهاد می شود که کودکان را برای انجام فعالیت ها تشویق کنند و با توجه به توانایی ها و استعداد کودک آنها را راهنمایی کنند. از کودک حمایت نمایند و حتی اگر کارهایی انجام می دهند که مربی و والد موافق آنها نیستند، سریع مخالفت نکنند و سرگرمی و کارهای نشاط آور برای آنها در نظر بگیرند. در پژوهش حاضر مشخص شد که نودوستی، کرامت انسان، قانون مداری و توان تصمیم گیری از مولفه های موثر بر رشد اخلاقی

Berger K S 2001. The developing person through the life span. New York: Worth Publishers.

Biabangard A 2007. "Educational Psychology, Psychology of Teaching and Learning", Tehran, ed. [In Persian].

Cant M C 2000. Psychosocial predictors of childrens, self-care behaviors. American Diabest Association Relrived from.

D Souza MD, Sushma R, Kotian K et all 2020. Kadaver as a first teacher A Modual to learn the ethics and values of kadaveric dissection. Journal of taibah university Medical Science. Vol. 15, No. 2, pp. 94-101.

Dee Boo M, Prins pier JM 2011. Social in competence in child with ADHD: Possible moderators and mediefors in Social-Skills training, clinuical psychology Review, Retrieved March 3-2006, Available online at <http://www.science direct.com>.

Ebrahimpour H, Roshandel Arbatani I, Sokhandan A 2017. Analysis of the role of spirituality in the workplace in the moral development of university staff, Quarterly Journal of Management at the Islamic University, Vol. 6, No. 2, Pp. 177-192. [In Persian].

Ellis A 1973. Humanistic psychotherapy: The rational Emotive approach, N. y. the julian press Inc

Epstein S 1985. The implications of cognitive-experiential self theory for research in social psychology and personality. Journal of Personality and Social Psychology, Vol. 15, Pp. 283-310. Retrieved from: doi:10.1111/j.1468- 5914. 1985.

Farahani A 2000. The Importance of Children's Moral Development, Quarterly Journal of Applied Psychology, Vol. 3, No. 4 Pp. 26-42. [In Persian].

Ganji H 2000. Mental Health, Tehran, Samat Publications. [In Persian].

Ghiyasizade M 2013. Relationship between mental health and academic performance of

دانش آموزان محسوب می شود، لذا به معلمان و والدین پیشنهاد می شود که با کودکان در مورد نابرابری های موجود در جامعه صحبت کنند. معلم به جای رقابت و چشم و همچشمی مخرب، به دانش آموزان کار مشارکتی بیاموزد و به دانش آموزان یاد دهد که با کودکان دیگری که چندان وضعیت تحصیلی یا اجتماعی مناسبی ندارند، کمک کنند و از پیش داوری علیه دیگران پرهیز کنند. در این راستا به والدین و معلمان پیشنهاد می شود که از تکنیک قصه خوانی برای تقویت روحیه همدلی در دانش آموزان استفاده نمایند. به والدین و معلمان پیشنهاد می شود که از سبک تربیتی استفاده نمایند که در کنار تنبیه و تشویق، تفکر، انتخاب و احساس کودک را به رسمیت بشناسند. از کودک آزاری در خانواده اجتناب شود و همچنین به والدین و معلمان پیشنهاد می شود که کودک را ملزم به رعایت مقررات در نظر گرفته نمایند و خودشان نیز افرادی منظم و منضبط باشند و سعی کنند تا حد امکان این ویژگی را در کودک نهادینه نمایند. بعلاوه به والدین و معلمان پیشنهاد می شود همچنان که فرزند بزرگتر می شود، تصمیم گیری های او را گسترش دهند تا به مرور زمان مهارت تصمیم گیری در او تقویت شود. پیشنهاد می شود که در پژوهش های آتی در خصوص نقش رسانه ها در رشد اخلاقی و اجتماعی دانش آموزان و آسیب های احتمالی ناشی از آن پرداخته شود. از آنجا که ذینفعان دوره ابتدایی شامل دانش آموزان می باشند، پیشنهاد می شود که در تحقیق های آینده نظرات آنان سنجیده شود و در مدلهای رشد اخلاقی لحاظ شود. انجام پژوهش حاضر در دوره های تحصیلی دیگر و مقایسه نتایج آن با پژوهش حاضر.

References

Abdoli B 2003. Children's moral development through participation in physical activity. Journal of Educational Growth, Vol. 7, No. 4 [In Persian].

Abram A 2007. The Philosophy of Moral Development, in: Forum Philosophicum Vol. 12, Pp. 71-86.

- Quarterly Journal of Information and Communication Technology in Educational Sciences, Vol. 6, No. 4, Pp. 126-111. [In Persian].
- Khazai Z, Ramadan N 2018. Moral growth; Its principles and methods according to Plato. Qom University Scientific-Research Quarterly: Fourteenth Year, Third and Fourth Issues, Pp. 118-100. [In Persian].
- Khetpal V, Mossialosa E 2018. An ethical appraisal of living-anonymous kidney donation using adam smith's theory of moral Sentiments. Journal homepage: www.elseveir.com. Helth policy Vol. 122, No. 20, pp. 1212-1221.
- Lepp B, Barkley J & Karpinski A 2014. The relationship between cell phone use, academic performance, anxiety, and satisfaction with life in college students. Computers in Human Behavior, Vol. 31, Pp. 343-350.
- Lotfabadi H 2006. Theories of moral development of Piaget, Kohlberg and Bandura and presenting a new model for research on the moral development of Iranian students. [In Persian].
- Manavipour D 2012. Build a moral growth scale for students. Quarterly Journal of New Thoughts in Educational Sciences Vol. 7, No. 4, Pp. 28-32. [In Persian].
- Mehrabizadeh Honarmand M, Taqwa F & Attari Y 2009. The Effect of Courage Training on Social Skills, Social Anxiety and Academic Performance of Female Students, Journal of Behavioral Sciences, Education and Psychology, Shahid Chamran University of Ahvaz, Vol. 3, No. 1, Pp. 64. [In Persian].
- Moslehi M 2014. Assessing the personality status of homeless girls living in the Tehran Welfare Organization and comparing it with girls under parental supervision. Master Thesis. Teacher training. [In Persian].
- Mostafaei F, Mustafaei M & Zare Mahdavi AH 2015. Comparison of family function, meaning of life and the rate of moral development between offenders and non-female students with the development of moral judgment. Women and Culture, Vol. 3, No. 10, Pp. 11-22. [In Persian].
- Grych DK, Fincham J 1990. The growth of interpersonal understanding: developmental and clinical analyses. New York: Academic press.
- Haji Sadeghi F 2015. Identifying the factors affecting the moral and social development of female elementary school students in Tehran. Master Thesis in Educational Planning, Islamic Azad University, Roodehen Branch. [In Persian].
- Hart A 2017. A longitudinal study of adolescents' socialization and identification as predictors of adult moral judgment development. Merrill-Palmer Quarterly, Vol. 34, Pp. 245-260.
- Igarashi T, Motoyoshi T, Takai J et al 2008. No mobile, no life: Self-perception and text-message dependency among Japanese high school student. Computers in Human Behavior, Vol. 24, Pp. 2311-2324.
- Javadi Amoli AS, Mafatih al-Hayah I 2012. Publishing Center. [In Persian].
- Kadivar P 2011. Educational Psychology, Tehran: Samat Publications. [In Persian].
- Kaplan P 2007. Developmental Psychology, Translator: Mehrdad Firoozbakht, Tehran: Arasbaran Publishing. [In Persian].
- Karimi A 2000. "Development of intellectual intelligence and moral intelligence in children" Payvand Magazine, No. 20. [In Persian].
- Karimi F, Bagheri Kh, Sadeghzadeh Ghamsari A 2014. The Effect of Three Methods of Group Discussion on Ethical Riddles, Participatory Group Discussion and Lecture, on the Development of Moral Judgment in Secondary School Girls, Quarterly Journal of New Psychological Research, Vol. 9, No. 33, pp. 195-236. [In Persian].
- Keramati M, Emadian A 2016. The relationship between moral growth, texting addiction and students' academic failure.

- Shokohi M 1993. "Islamic Education" Iran Publishing Company. [In Persian].
- Samson J & Keen B 2005. Internet Addiction. Retrieved from <http://www.notmykid.org/parent/articles/internet>
- Shariat N 2003. Comparison of family and school social norms. Master Thesis, Al-Zahra University. [In Persian].
- Shokohi M 1993. "Islamic Education" Iran Publishing Company. [In Persian].
- Stams G J, Brugman D, Dekovic M et al 2006. the moral judgment of uvenile delineruents: a meta -anulysis. facmlty of social and Behavioral science, university of amesterdam, M, Department of Education, P. O. Box 94208,1090GE, Amsterdam, the Netherlands. G. J. J. M. stams@ uVa. n1. j Abnorm children psychol.
- Weissbourd Suzanne R, Bouffard M 2013. school climate and social development. national school climate center. Educating minds and bearts, beacuse the therr are not anough. [www. school climate. org](http://www.schoolclimate.org). february 2013.
- Whiting TB & Whiting JWM 1975. children of six cultures: A psychocultural analysis. cambridge, MA: Harvard university press.
- offenders. Quarterly Journal of Intelligence and Criminal Research, Vol. 11, No. 1, Pp. 102-85. [In Persian].
- Nasiri M 2018. A Look at Kelberg's Moral Growth, Journal of Moral Knowledge, Vol. 17, No. 132. [In Persian].
- Nourani Ardabili M 2012. Ethics. Tehran: Islamic Propaganda Organization Publishing Center. [In Persian].
- Pasha Gh & Goodarzian M 2013. The Relationship between Identity Styles and Moral Development with Responsibility in Students, Journal of New Findings in Psychology, Vol. 3, No. 13, Pp. 99-87. [In Persian].
- Philosophical M 2008. Al-Hadith, Islamic Culture Publishing Office
- Rogers D 1994. Child Psychology, translated by Mahshid Yasai, Tehran: Markaz Publishing. [In Persian].
- Samson J & Keen B 2005. Internet Addiction. Retrieved from <http://www.notmykid.org/parent/articles/internet>
- Shariat N 2003. Comparison of family and school social norms. Master Thesis, Al-Zahra University. [In Persian].

مجله‌ی توسعه‌ی آموزش جندی‌شاپور
فصلنامه‌ی مرکز مطالعات و توسعه‌ی آموزش علوم پزشکی
سال یازدهم، ویژه‌نامه ۹۹

شناسایی عوامل موثر بر رشد اخلاقی دانش آموزان دوره ابتدایی شهر تهران از نظر صاحب نظران به منظور ارائه مدل مناسب

زهرا امینی: دانشجوی دکترای مدیریت آموزشی، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، رودهن، ایران.

فریبا حنیفی*: عضو هیات علمی، گروه مدیریت آموزشی، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

محمدنقی ایمانی: عضو هیات علمی، گروه مدیریت آموزشی، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، رودهن، ایران.

چکیده: مقاله حاضر با هدف شناسایی عوامل موثر بر رشد اخلاقی دانش آموزان دوره ابتدایی شهر تهران از نظر صاحب نظران به منظور ارائه مدل مناسب انجام شد. روش تحقیق به لحاظ هدف توسعه‌ای و از نظر نوع داده‌ها جزء تحقیقات آمیخته اکتشافی متوالی می‌باشد که هم کیفی و هم کمی است که به روش داده بنیاد انجام شد و از حیث روش، توصیفی از نوع پیمایشی است. جامعه آماری در بخش کیفی شامل تعدادی از متخصصان و در بخش کمی شامل کلیه معلمان زن و مرد مدارس ابتدایی دولتی مناطق ۱۹ گانه شهر تهران که در سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸ مشغول به خدمت بودند، که تعداد آنها ۲۳۵۹۳ نفر بود. در بخش کیفی ۱۲ نفر به روش هدفمند گلوله برفی و در بخش کمی تعداد ۳۷۷ نفر به روش خوشه‌ای و تصادفی انتخاب شدند. نتایج نشان داد؛ در مدل تدوین شده از میان ۸۸ شاخص، ۶ بعد اصلی و ۲۰ مولفه فرعی قابل شناسایی است که عبارتند از: محیط زندگی و نحوه تربیت شامل (نقش محیط خانواده در رشد اخلاقی، نقش محیط آموزشی در رشد اخلاقی) استفاده از استدلال‌های اخلاقی شامل (استدلال‌های شناختی، استدلال‌های عاطفی) فضای حمایتی شامل (برخورداری خانواده و مربیان از دانش علمی، استفاده از مشوق‌ها) آسیب‌های روانی، اجتماعی و آموزشی شامل (آسیب‌های ناشی از ویژگی‌های شخصیتی و روانی، آسیب‌های ناشی از استفاده ناصحیح از رسانه‌ها) ایجاد شناخت شامل (مسئولیت‌پذیری، الگوپذیری) فضایل اخلاقی شامل (کرامت انسانی) است. در ضمن مدل تدوین شده دارای ساختار مناسبی است.

واژگان کلیدی: رشد اخلاقی، دانش آموزان، محیط زندگی و نحوه تربیت، استدلال اخلاقی، فضایل اخلاقی.

***نویسنده‌ی مسؤول:** عضو هیات علمی، گروه مدیریت آموزشی، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

Email: zahraamini1320@gmail.com